

NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS

Gödri Irén

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

- A rendszerváltás körüli évek nagymértékű bevándorlása később alacsonyabb szinten stabilizálódott, majd újra növekedett, de nem érte el a kezdeti mértékét. A magyarországi bevándorlás – mind a bevándorlók számát, mind az ezer lakosra számított arányát tekintve – európai összehasonlításban szerénynek mondható.
- 1990 és 2007 között a bevándorlók kétharmada négy szomszédos országból érkezett. A legnagyobb kibocsátó ország – Románia – elsődlegessége az utóbbi években mérséklődött.
- A bevándorlókra továbbra is fiatal korösszetétel jellemző, bár az 1990-es évek elejéhez képest növekedett az idősebb korcsoportok aránya. Változatlanul Budapest és környéke jelenti a fő célállomást: 1990-től a bevándorlóknak átlagosan több mint fele érkezett ide.
- A kivándorlók száma leginkább a célországok bevándorlási statisztikái alapján ítéltető meg, eszerint általában összesen 20–27 ezer magyar állampolgár jelenik meg különböző európai országokban évente. Az elsődleges célország Németország, a kivándorlók több mint 70 százaléka ide érkezik.
- A Magyarországon tartózkodó külföldiek száma 2009. január 1-jén 184 358 fő volt, 36 százalékuk Románia, egy-egy tizedük Ukrajna és Szerbia, 3 százalékuk Szlovákia állampolgára. Mindössze 16 százalék volt az Európán kívüli országokból származók aránya, ezen belül 6 százalék a kínaiaké.
- Az országban tartózkodó külföldiek 45 százaléka 20–39 éves. A fogadó népesség korösszetételéhez képest az idős és a 20 év alatti külföldiek egyaránt jóval kisebb arányt képviselnek.
- A külföldi születésű népesség aránya a 2001. évi Népszámlálás szerint 2,9 százalék volt. Ezen belül a legtöbben szomszédos országbeliek (80 százalék), illetve magyar nemzetiségűek (81 százalék). Korösszetételük idősebb, mint a külföldi állampolgároké (egyharmaduk 60 év feletti).
- Mind a külföldi születésű, mind a külföldi állampolgárságú népesség körében magasabb a felsőfokú végzettségűek aránya, mint a fogadó népességen belül, és foglalkoztatottsági szintjük is meghaladja a magyarországi átlagot.
- 1993 és 2007 között összesen 115 283 fő kapott magyar állampolgárságot. Az új állampolgárok 87 százaléka négy szomszédos országból, többségében Romániából (66,4 százalék) származott. Az Ázsiából érkezett bevándorlók közül viszonylag kevesen váltak magyar állampolgárrá.
- Az állampolgárságot szerzők körében kisse magasabb a nők aránya, és az időszak elejéhez képest mindkét nem esetében jelentősen növekedett (3 százalékról 23 százalékra) a 60 év feletti aránya.
- 2007-ben a Magyarországon tartózkodó külföldiek 5 százaléka kapott magyar állampolgárságot. Ez az arány az európai országok közül csak Svédországban és Norvégiában volt magasabb.

Magyarország az 1980-as évek végén kapcsolódott be a nemzetközi migrációs folyamatokba. A megelőző évtizedekben az országhatárokat átlépő migráció erősen szabályozott, részben elfojtott és elhallgatott jelenség volt.¹ A rendszerváltozás óta eltelt időszakban változó méretű folyamatos bevándorlás, valamint attól nagyságrenddel elmaradó kivándorlás volt jellemző. A jelenlegi regisztrációs rendszer hiányosságai miatt azonban a kivándorlási statisztika meglehetősen bizonytalan, az országot elhagyók számát feltehetően alulbecsülő adatokat közöl. Ezért a továbbiakban elsősorban a bevándorlást vizsgáljuk részletesebben, valamint az országban tartózkodó külföldi, illetve magyar állampolgárságot kapott népesség jellemzőit mutatjuk be, és csak röviden térünk ki – részben az európai országok bevándorlási statisztikái alapján – a Magyarországról történő kivándorlásra.

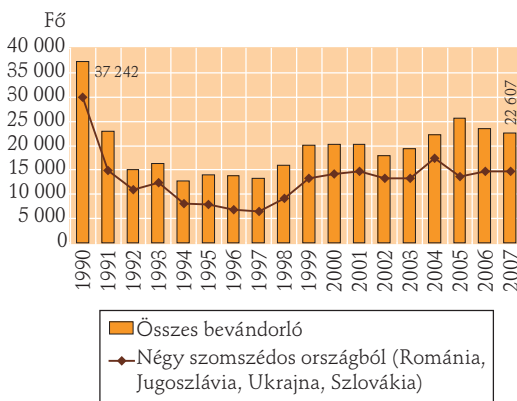
BEVÁNDORLÓK

A rendszerváltozás után a legtöbb bevándorló az 1990-es évben érkezett Magyarországra, ezt követően számuk visszaesett és 1992-től 1998-ig viszonylag állandó szinten, 13–16 ezer fő között stabilizálódott, majd kissé növekedve 1999-től évi 18–20 ezer fő között mozgott (1. ábra). Az újabb növekedés Magyarország Uniós csatlakozását követően figyelhető meg: 2005-ben a 25 ezer főt is meghaladta a regisztrált bevándorlók száma. A változásokat 2004-ig

¹ Az utolsó jelentős elvándorlás Magyarországról az 1956-os forradalom alatt, illetve az azt követő évben zajlott, amikor közel 200 ezer fő hagyta el az országot; ezt követően a 80-as évek végéig alacsony szintű (átlagosan évi 4,3 ezer fős) kivándorlás és még alacsonyabb (átlagosan évi 2,5 ezer fős) bevándorlás volt jellemző (Tóth 1997; Hárs 2001).

elsősorban a környező országokból érkezők számának alakulása határozta meg, 2005-ben azonban hirtelen megnőtt – megközelítve a 8 ezer főt – az Európai Unió országaiból érkezők száma.

1. ábra. A Magyarországra bevándorlók és ezen belül négy szomszédos országból érkezők száma, 1990–2007

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

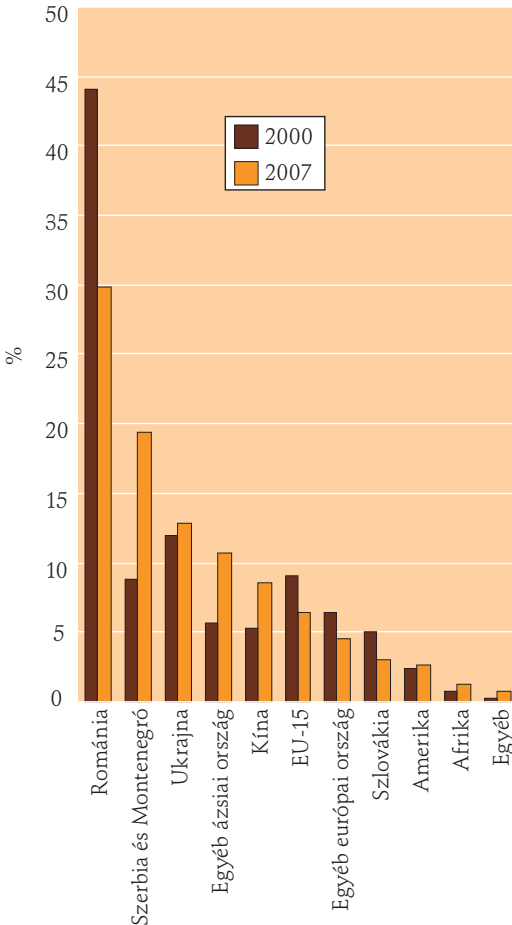
1990 és 2007 között az összes bevándorló kétharmada négy szomszédos országból érkezett: elsősorban Romániából (45 százalék), továbbá a volt Jugoszláviából és Ukrajnából, valamint kisebb mértékben Szlovákiából. Mintavételes vizsgálatok szerint e négy országból bevándorlók több mint 90 százaléka magyar nemzetiségű, az Ukrajnából érkezettek esetében valamivel kisebb ez az arány. Románia elsődlegessége a kibocsátó országok közt főként a rendszerváltozás körüli években volt jelentős, 1990-ben a bevándorlók 80 százaléka érkezett innen. Azóta – és az utóbbi években különösen – a romániai bevándorlók száma csökkent, arányuk az összes bevándorlón belül 2007-ben már alig érte el a 30 százalékot.² Ezzel együtt a

² Ezt a jelenséget az erdélyi migrációs potenciál vizsgálatok is jelezik, kimutatva, hogy az utóbbi években a migrációt tervezők számára Magyarország egyre kevésbé jelent célországot.

szomszédos országokból érkezők dominanciája nem szűnt meg, növekedett ugyanis a Szerbiából érkezők száma és aránya.

A másik nagyobb csoportot az Ázsiából – és ezen belül főként Kínából – érkezők jelentik: 2006–2007-ben a bevándorlók egyötöde érkezett erről a földrészről. Az amerikai, illetve afrikai kontinens országaiból származók aránya csekély. A bevándorlónak a kibocsátó országok szerinti megoszlásában az utóbbi években tapasztalható változásokat a 2. ábra szemlélteti.

2. ábra. A Magyarországra bevándorlók megoszlása az állampolgárság országa szerint, 2000 és 2007

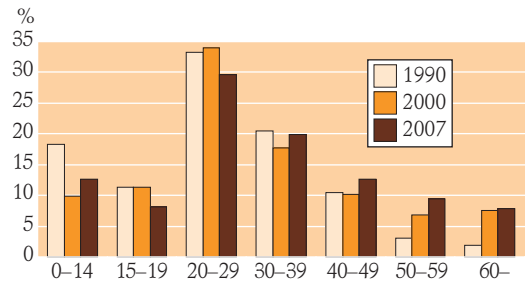

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

A bevándorlók demográfiai összetételében is megfigyelhető változás. A migráció kezdetekor jellemző férfitöbbslet (60 százalékos feletti arány) a 90-es évek során mérséklődött, majd az évezred végére eltűnt. Ezt követően azonban újra növekedni kezdett a férfiak aránya és 2002-től valamennyi évben 56–58 százalék között mozgott. A nemek szerinti összetétel kibocsátó országoként is változó. 2007-ben a Szlovákiából érkezők többsége (54 százalék) nő volt, ám a Szerbiából érkezők 52 százaléka, a Romániából és az Ukrajnából érkezők 59 százaléka férfi. Szintén férfitöbbslet jellemezte az egyéb európai országokból, valamint az Európán kívülről érkezőket is.

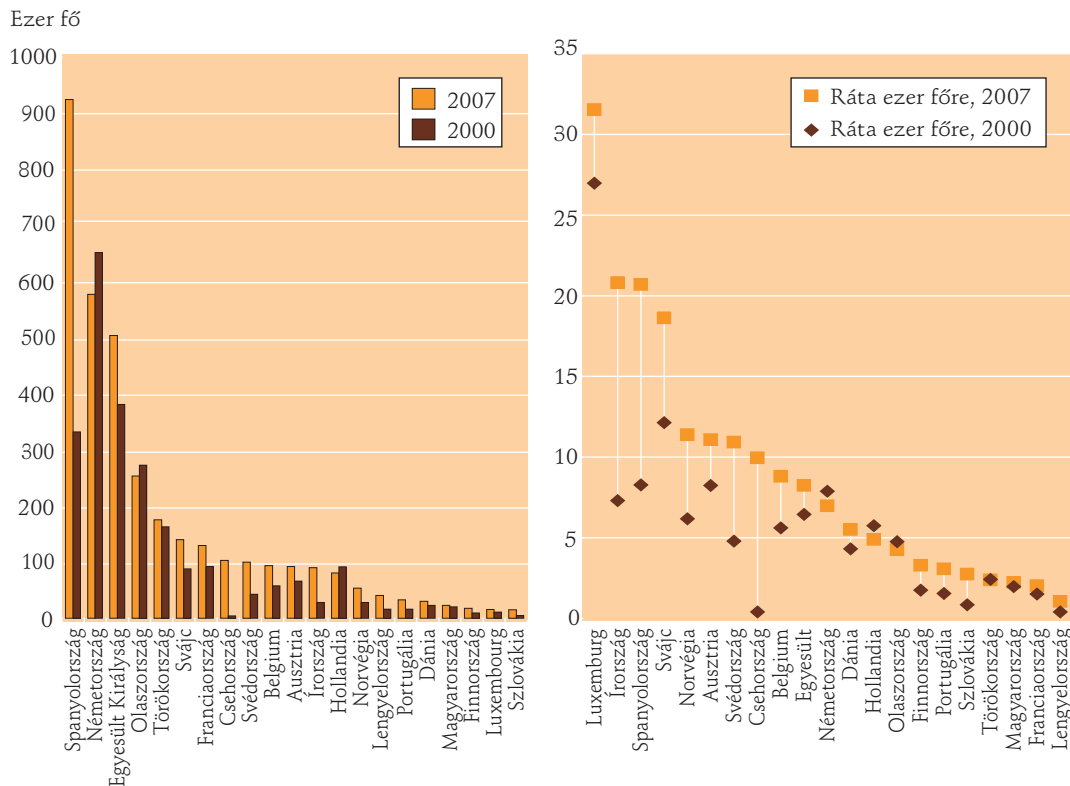
A bevándorlók korcsoportok szerinti megoszlásában a migránsokra általában jellemző szelekció tükröződik: a legnagyobb arányt a fiatal, főként a 20–29 éves korosztály képviseli. Az utóbbi években arányuk némileg csökkent, és 1990-hez képest jelentősen visszaesett a 15 év alatti bevándorlók aránya is (3. ábra). Ugyanakkor növekedett az idősebb, főként az 50, illetve a 60 év felettiek aránya: míg 1990-ben a bevándorlónak csupán 5 százaléka volt 50 évnél idősebb, 2007-ben ez az arány 15,6 százalékra emelkedett a férfiak és 19 százalékra a nők esetében. Különösen magas

3. ábra. A Magyarországra bevándorlók korcsoport szerinti megoszlásának időbeli változása

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

4. ábra. A bevándorlók száma és a nyers bevándorlási ráta néhány OECD-tagországban 2000-ben és 2007-ben

Forrás: OECD 2008; Eurostat Yearbook 2008, saját számítás.

volt 2007-ben a 60 év feletti (azaz nyugdíjas) bevándorlók aránya a Szerbiából és az egyéb európai (nem szomszédos) országokból érkezők körében (18 százalék).

A bevándorlók demográfiai összetétele – ha kellően nagy számban érkeznek – a fogadó ország népességének szerkezetét is módosíthatja (lásd erre vonatkozóan a kötet 12. fejezetét). A bevándorlók körében a fiatal, gazdaságilag aktív csoportoknak az országos átlagot jelentősen felülmúló aránya mindenképpen pozitív hozadékot jelent mind népesedési, mind gazdasági szempontból Magyarország számára.

A bevándorlók többségének Közép-Magyarország jelenti a célállomást: az 1990 és

2007 közötti időszakban érkezők 44 százaléka Budapesten, további 11 százaléka pedig a főváros körül (Pest megyében) telepedett le. Szintén jelentős volt a dél-alföldi régióba érkező bevándorlók aránya (átlagosan 13 százalék), főleg a délszláv háború első éveiben (22–28 százalék).

Magyarország nem tartozik a jelentős migrációs célországok közé (4. ábra). Míg a hagyományos bevándorló országokban (Németország, Franciaország, Egyesült Királyság, Svájc), valamint az új célországokban (Spanyolország, Olaszország) évente százezres nagyságrendű a beáramlás, a kelet-közép-európai országok közül egyedül Csehország érte el ezt a szintet 2007-ben,

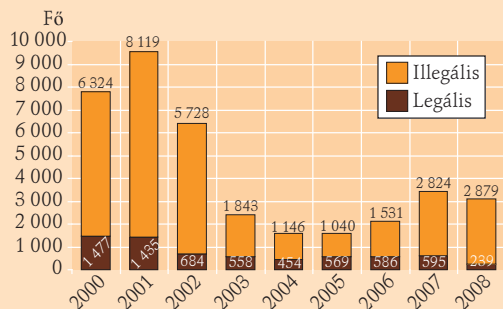
MENEKÜLTEK

Az országba belépők másik csoportját a bevándorlók mellett a menekültek jelentik. 2000 és 2008 között összesen 38 031 menekült érkezett Magyarországra (nagyobb számban az idősorok elején), 83 százalékuk illegálisan. Míg a 2000-es évek elején a menekültek többsége afgán, iraki és bangladesi volt, a 2008-ban érkezők legjelentősebb csoportját (51 százalék) a szerb és a montenegrói állampolgárok jelentették, és jelentős volt még a pakisztáni (8 százalék), a szomáliai (6 százalék), valamint a grúz (5 százalék) állampolgárok aránya.

A menekültek száma azt is jelzi, hogy hány menekülteljárás indult az adott évben. Mene-

kültstátust viszont csupán a kérelmezők töredéke – a menekültek kevesebb, mint egytizede – kapott valamennyi évben.

A Magyarországra érkezett menekültek a belépés módja szerint, 2000–2008

Forrás: KSH STADAT 2009.

a bevándorlás 2002-től tapasztalható folyamatos növekedése révén.

Magyarország nemcsak a bevándorlók számát, hanem a bevándorlók ezer lakosra számított arányát (2,3) – azaz a *nyers bevándorlási rátát*^F – tekintve is a sor végén van az európai országok között. E mutató értéke nagyon magas volt 2007-ben Luxemburg (31,5), Írország (20,8), Spanyolország (20,7) és Svájc (18,6) esetében, a kelet-közép-európai országok közül azonban Lengyelország (1,1) arányszáma elmaradt a magyarországi mögött. Ugyanakkor az országok többségénél a nyers bevándorlási ráta növekedése figyelhető meg 2000 és 2007 között.

KIVÁNDORLÓK

Az 1980-as évek végétől Magyarország nem csupán befogadó, hanem tranzit-országgá is vált, az ide érkező külföldiek egy része ugyanis idővel elhagyja az országot. Az 1990-es évek legelején a kivándorló külföldiek száma mintegy 25–30 százalékát tette

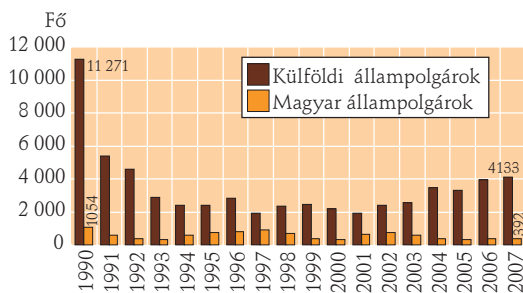
ki a bevándorlók számának. 1993-tól azonban ez az arány folyamatosan 20 százalék alatt maradt, sőt az ezredforduló körül alig 10 százalékot ért el.

A kivándorló külföldiek mellett ugyanakkor magyar állampolgárok is távoznak hosszabb-rövidebb időre, vagy akár véglegesen külföldre. Ezek száma (évi néhány száz fő) a hivatalos magyarországi statisztika szerint jóval elmarad a kivándorló külföldiek számától (lásd: 5. ábra), ez azonban – mint említettük – leginkább a regisztrációs rendszer hiányosságainak köszönhető és nem tükrözi pontosan a kivándorlás nagyságrendjét sem.

A kivándorló külföldi állampolgárok közt is a fiatalok, a 20-as, 30-as korcsoportba tartozók vannak többségben. Ugyanakkor a nemek aránya jobban eltolódott a férfiak irányába: a legtöbb évben a kivándorló külföldiek 60–70 százaléka férfi volt.

A magyarországi kivándorlási statisztika hiányosságait tapasztaljuk, ha összevetjük a benne szereplő kivándorló magyar állampolgárok éves számát a különböző európai országokban azonos években be-

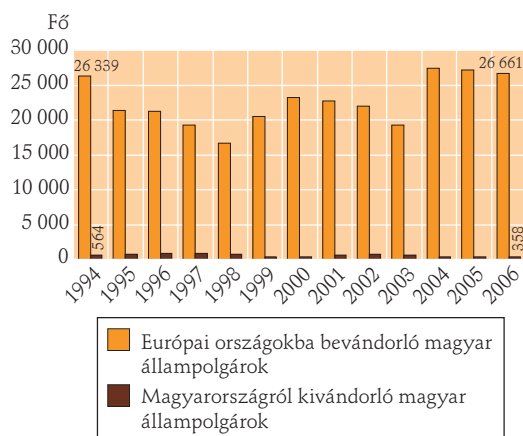
5. ábra. A Magyarországról kivándorló külföldi és magyar állampolgárok száma, 1990–2007

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

vándorlóként megjelenő magyar állampolgárok összesített számával (6. ábra). A bemutatott időszak jelentős részében évente több mint 20 ezer magyar állampolgárt regisztráltak bevándorlóként az európai országokban, és ez nyilván nem jelenti a kivándorlók teljes létszámát (csupán annak alsó határát), hiszen más földrészekre is távozhattak magyar állampolgárok. A 2004-től megfigyelhető növekedés azt jelzi, hogy Magyarország Uniós csatlakozása felerősítette az emigrációt.

6. ábra. A Magyarországról kivándorló és az európai országokba bevándorló magyar állampolgárok száma, 1994–2006

Forrás: Demográfiai évkönyvek, OECD 2008.

Európán belül az elsődleges célsz ország Németország, ide érkezett az évente kivándorlók több mint 70 százaléka. Ennél jóval kisebb, ám jelentős létszámban Ausztria és az utóbbi évtizedben az Egyesült Királyság fogadott be magyar állampolgárokat.

A befogadó országok statisztikái alapján összesítve a Magyarországról évente kivándorlók számát megállapítható, hogy 1994 és 2006 között legalább 300 ezer magyar állampolgár távozott különböző európai országokba. A visszatérők számát nem tudjuk, de feltételezhető, hogy az egyes országok nyilvántartási rendszerébe bekerülők – ha nem is feltétlenül véglegesre – hosszabb távra tervezték kint tartózkodásukat.

A MAGYARORSZÁGRÓL KIVÁNDORLÓ ORVOSOK

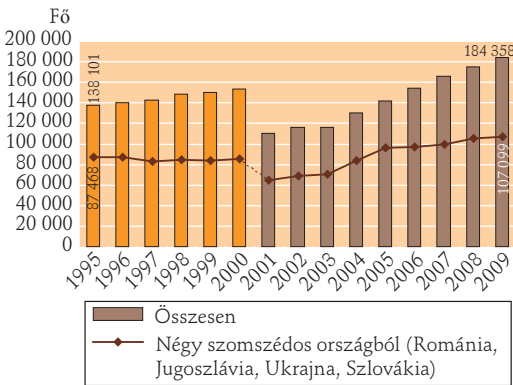
A magyarországi kivándorlás feltérképezéséhez fontos adalékot jelentenek az Egészségügyi Engedélyezési és Közigazgatási Hivatal által kiadott azon diplomaigazolások, amelyek a külföldön munkát vállalni szándékozó orvosok számára igazolják, hogy képzettségük és gyakorlatuk megfelel az EU előírásainak. A 2004. május 1-je – azaz Magyarország Uniós csatlakozása – óta elérhető adatok alapján jelentős orvos-elvándorlás mutatkozik: 2008. december 31-ig összesen közel háromezer igazolást adtak ki. Az igazolások zömét a 30–49 éves orvosok kapták, akik már kellő tapasztalattal – és feltehetően egy vagy több szakvizsgával – rendelkeztek (Eke – Girasek – Szócska 2009). Arról, hogy a külföldi munkavállalás az orvosok körében ideiglenes, vagy Magyarország végleges elhagyását jelenti-e, nincsenek adataink. Az orvosok migrációs hajlandósága mindenesetre magasan átlag feletti: míg 2003-ban az összlakosság migrációs potenciálja 12 százalék volt, addig a rezidens orvosok körében 2003 óta folyamatosan végzett vizsgálatok 60–67 százalék közötti arányt mutatnak.

A 2007-ben az egyes európai országokban tartózkodó magyar állampolgárok száma mintegy 100 ezer fő volt, ebből 56 ezer fő Németországban és 18 ezer fő Ausztriában élt. Ezek a számok nem tartalmazzák azokat, akik időközben megszerezték az adott ország állampolgárságát.

A MAGYARORSZÁGON TARTÓZKODÓ KÜLFÖLDIEK

Miközben a bevándorlók egy (kisebb) része idővel elhagyja az országot, másik részük állampolgárságot szerez, s így módon „külföldi” státusa többnyire megszűnik (kivételet képez a kettős állampolgárság esete). A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok számában 1995 és 2000

7. ábra. A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok és ezen belül a négy szomszédos országból érkezettek száma, 1995–2009 (január 1-jei adatok)

Megjegyzés: A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BAH) külföldiekre vonatkozó nyilvántartási rendszerre 2000. január 1-jével megváltozott, 1995-től a feldolgozás más módszertan szerint történt (ezért a korábbi időszakra nincsenek összehasonlítható adatok). 2001. január 1-jétől ugyanakkor adatrevízió is történt (a lejárt tartózkodási engedélyesek kikerültek a nyilvántartásból), ennek következménye a több mint 40 ezer fős csökkenés.

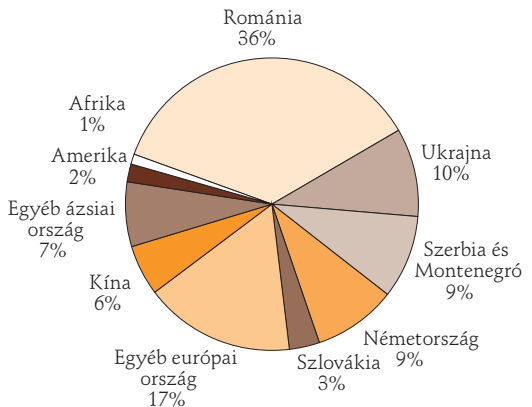
Forrás: Demográfiai évkönyvek, KSH STADAT 2009.

között 11 százalékos növekedés tapasztalható. A 2000 és 2001 közötti jelentős (28 százalékos) csökkenésnek elsősorban adminisztratív oka volt (7. ábra). 2001-től további folyamatos növekedés figyelhető meg, az országban tartózkodó külföldiek száma 110 ezerről 184 ezerre emelkedett. A szomszédos országokból érkezettek aránya a külföldiek állományán (stock) belül kissé alacsonyabb, mint a bevándorlók (flow) esetében, azonban így is 56–68 százalék között mozgott a vizsgált időszakban.

A külföldiek állampolgárság szerinti származási országát tekintve hasonló kép rajzolódik ki, mint a bevándorlók esetében: legnagyobb arányt a szomszédos országok, továbbá Németország és Kína állampolgárai képviselik (8. ábra). Az egyéb európai kategórián belül valamennyi régi EU-s tagország szerepel, továbbá ezer fő feletti létszámban élnek Magyarországon Lengyelország, Oroszország, Bulgária és Törökország állampolgárai. 1995 óta az itt tartózkodó külföldiek zöme (82–89 százaléka) valamennyi évben európai volt.

A 2008. január 1-jén Magyarországon tartózkodó külföldiek 43 százaléka élt a

8. ábra. A 2009. január 1-jén Magyarországon tartózkodó külföldiek megoszlása az állampolgárság országa szerint

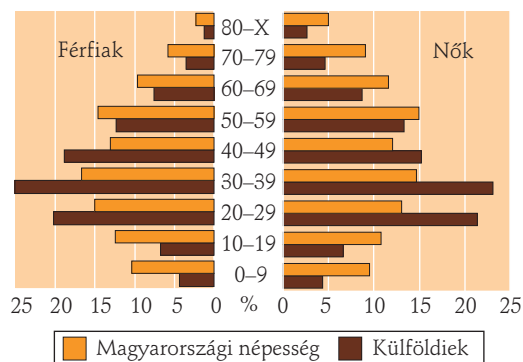
Forrás: KSH STADAT 2009.

fővárosban, 36 százalékuk városokban és 21 százalékuk községekben. A Budapesten élő külföldi állampolgárok körében az országos átlagnál (13 százalék) jóval nagyobb arányt képviseltek az ázsiai származásúak (23 százalék).

A külföldi állampolgárok körében a nemek aránya viszonylag kiegyenlített: 2001 és 2005 között enyhe nőtöbbség (51–52 százalék), 2006-tól enyhe férfitöbbség volt. Jelenleg 52 százalék a férfiak aránya, a Budapesten tartózkodók körében kissé magasabb (55 százalék). Egyes kibocsátó országok állampolgárai között azonban a nők vannak többségben, így Lengyelország (61 százalék), Oroszország (60 százalék) és Szlovákia (58 százalék) esetében is.

A korcsoportos megoszlást tekintve a migráns népességre általában jellemző fiatal korösszetétel rajzolódik ki: a 2008. január 1-jén Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok egyharmada 30 év alatti és további egynegyede 30–39 éves volt. Ennél is magasabb a fiatalok részaránya Budapesten: közel kétharmaduk 40 év alatti. Míg összességében a külföldiek 42,5 százaléka él a fővárosban, a 20–39 évesek esetében ez az arány 48 százalék, ami nyilván e kor-

9. ábra. A magyarországi népesség és a Magyarországon tartózkodó külföldiek korfája, 2008. január 1.

Forrás: Demográfiai Évkönyv, 2007.

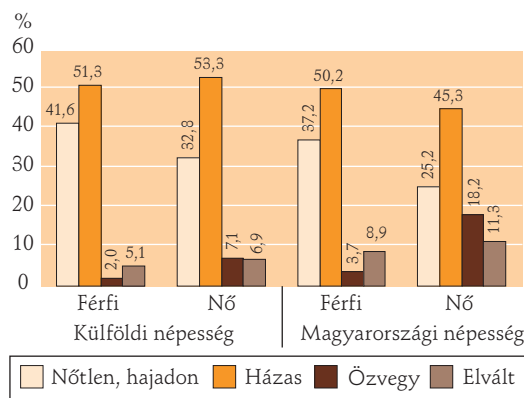
osztály elsődlegesen munkavállalási célú migrációs motivációival és a főváros jobb munkalehetőségeivel van összefüggésben.

A külföldiek korcsoport szerinti megoszlását a magyarországi népességével összehasonlítva látható, hogy mindkét nem esetében valamennyi 20 és 49 év közötti korcsoport aránya nagyobb a külföldiek körében (9. ábra). Ugyanakkor az 50 év felettek és főleg a 20 év alattiak aránya jóval szerényebb, mint a fogadó népességben belül.

Ami a külföldi népesség családi állapot szerinti összetételét illeti, kissé magasabb ugyan a házások aránya, mint a magyarországi népességben belül, főleg a nők esetében, ugyanakkor – fiatal korösszetételükből adódóan – valamivel nagyobb a nőtlenek, illetve hajadonok aránya is (10. ábra).

A külföldi állampolgárok létszámának növekedése ellenére arányuk az össznépességben belül Magyarországon továbbra is alacsony: a 2001-es 1,1 százalékról 2008-ra 1,7 százalékra emelkedett. Az országos átlagnál magasabb volt 2008-ban Budapesten (4,4 százalék), valamint Csongrád megyében (2,6 százalék) és Pest megyében (2 száza-

10. ábra. A külföldi és a magyarországi 15+ éves népesség megoszlása családi állapot szerint, 2008. január 1.

Forrás: Demográfiai Évkönyv, 2007.

lék). A legnagyobb növekedés is a fővárosban figyelhető meg 2001-hez képest.

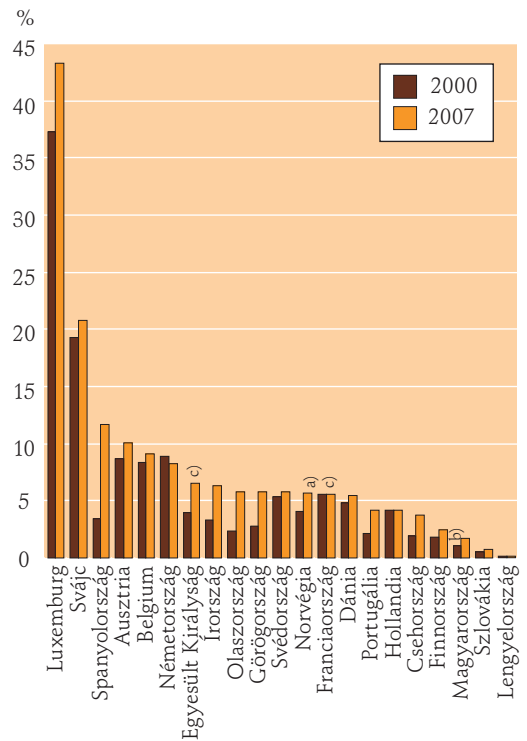
A külföldi népesség állományát a teljes népesség arányában tekintve is elmarad Magyarország a legtöbb európai országtól (11. ábra), csupán Szlovákiát és Lengyelországot előzi meg. Néhány kivételtől (Németország, Franciaország és Hollandia) eltekintve az országok többségében növekedett a külföldiek aránya 2000-hez képest. Különösen nagy volt a növekedés Spanyolország, Olaszország, Görögország, Portugália, Csehország és Írország esetében.

A külföldi népesség számbevételének másik módja a születési hely szerint történik. Ez főként az Európán kívüli nagy befogadó országokra – mint Ausztrália, Új-Zéland, Kanada és az Egyesült Államok – jellemző. Magyarországon a 2001. évi Népszámlálás alapján van lehetőség a külföldi születésű (azaz a jelenlegi országhatáron kívül született) népesség nagyságának és összetételének vizsgálatára. Eszerint 2001-ben az állandó népesség 2,7 százaléka, a lakónépesség 2,9 százaléka volt külföldi születésű, ám mindössze egyharmaduk volt külföldi állampolgár.

A külföldi születésűek közt még magasabb a szomszédos országbeliek aránya (80 százalék), mint a külföldi állampolgárok közt. Ugyanakkor a Romániában születettek 92 százaléka, a Szlovákiában születettek 93 százaléka, a Szerbiában születettek 86 százaléka, míg az Ukrajnában születettek 82 százaléka magyar nemzetiségű. Jelentős még a Németországban (3,5 százalék) és az Oroszországban (2,2 százalék) születettek aránya, az Európán kívül születetteké viszont mindössze 6 százalék.

A külföldi születésű népesség körében kissé nagyobb a nők aránya (55,4 százalék), és jóval idősebb a korösszetételük, mint a 2001-ben Magyarországon tartózkodó kül-

11. ábra. A külföldiek aránya a fogadó népességben belül néhány OECD-tagországban, 2000 és 2007

a) 1999-es adat, b) 2001-es adat, c) 2006-os adat.

Forrás: OECD 2008.

földieké. Területi elhelyezkedésükben is mutatkozik eltérés: kisebb arányban (31 százalék) élnek a fővárosban, mint a külföldi állampolgárok (37 százalék).

A bevándorlási statisztikákkal ellentétben a 2001. évi Népszámlálás a külföldi állampolgárságú, illetve külföldi születésű népesség iskolai végzettségéről, valamint gazdasági aktivitásáról és foglalkozásáról is tartalmaz adatokat. Ami az iskolai végzettséget illeti, a külföldi kötődésű népesség körében a felsőfokú végzettségűek aránya messze felülmúlja a fogadó népességben hasonló arányokat. A 25 éves és idősebb népességben belül a külföldi születésű férfiak 27 százaléka, a nők 18 százaléka, míg a kül-

KÜLFÖLDI ÁLLAMPOLGÁROK
MAGYARORSZÁGI TARTÓZKODÁSÁNAK
KÜLÖNFÉLE JOGCÍMEI

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BÁH) a Magyarországon tartózkodók számát a tartózkodás jogcíme alapján közli. Eszerint a 2008. december 31-én itt tartózkodók négy nagyobb csoportja különíthető el: a bevándorlási engedéllyel (25,6 százalék), a letelepedési engedéllyel (15,5 százalék), a tartózkodási engedéllyel (24,9 százalék) és a regisztrációs igazolással (26,3 százalék) rendelkezők csoportja. Az egyéb jogcímen tartózkodók együttesen 7,8 százalékot tesznek ki. Bevándorlási engedélyt 2001 végéig lehetett kiváltani, 2002. január 1-jétől letelepedési engedély lépett életbe helyette. Ugyanekkor megszűnt a tartózkodási engedély huzamos és ideiglenes formája. Az EGT tartózkodási engedély az Európai Gazdasági Térség országainak állampolgárai számára adható ki a 90 napnál hosszabb tartózkodás legalizálása céljából. (Az EGT tagjai jelenleg az Európai Unió tagállamai, Izland, Norvégia és Liechtenstein.) 2007. július 1-jétől két új idegenrendészeti törvény lépett hatályba, az egyik az EGT-állampolgárok, a másik a harmadik országbeli állampolgárok magyarországi tartózkodására vonatkozott. Ettől az időponttól jogosultak az EGT-állampolgárok regisztrációs igazolásra (állandó tartózkodási kártyára). A harmadik országbeli állampolgárok többféle letelepedési engedélyt kaphatnak.

Ideiglenest (legfeljebb öt évre szólót) abban az esetben, ha rendelkeznek tartózkodási engedéllyel más Uniói tagállamban. A nemzeti letelepedési engedély valójában a korábbi letelepedési engedély jogutódja, három éven át tartó magyarországi tartózkodás a feltétele, a magyar felmenőkkel rendelkezők esetében azonban ez a feltétel nem szükséges.

Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok száma engedélytípusuk szerint, 2008. december 31.

Státusz megnevezése	Ren- delkezők száma
Bevándorlási engedély	47 205
Leteledési engedély	28 522
Tartózkodási engedély	15 304
EGT tartózkodási engedély	30 579
Regisztrációs igazolás	48 527
Állandó tartózkodási kártya	6 560
Magyar állampolgár harmadik ország állampolgárságával rendelkező családtagja	4 733
EGT állampolgár harmadik ország állampolgárságával rendelkező családtagja	322
EK letelepedési engedély	242
Nemzeti letelepedési engedély	2 568
Ideiglenes letelepedési engedély	6
Összesen	184 568

Forrás: BÁH.

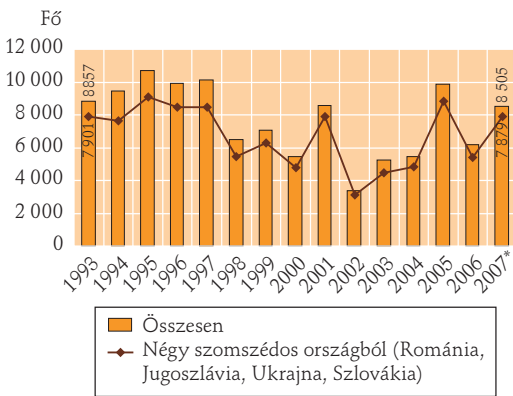
földi állampolgárságú férfiak 28 százaléka, a nők 23 százaléka rendelkezett felsőfokú végzettséggel. (Ez az arány a teljes magyarországi népességen belül a nők körében 12 százalék, a férfiak körében 14 százalék volt.) Gazdasági aktivitásuk is meghaladja a magyarországi szintet, kiemelkedő a Romániában és a Németországban születettek, valamint az ázsiai származásúak foglalkoztatottsági rátája.

A MAGYAR ÁLLAMPOLGÁRSÁGOT KAPOTT KÜLFÖLDIEK

A fogadó ország állampolgárságának megszerzése fontos határkö a bevándorlók integrációs folyamatában, hiszen ezzel számos jogosultságot szereznek (pl. választói jogot, vagy bizonyos munkakörök betöltéséhez való jogot). Magyarországon 1993 és 2007 között összesen 115 283 fő kapott

állampolgárságot, nagyobb számban az időszak elején (12. ábra). Az új állampolgárok 87 százaléka négy szomszédos országból, többségük (66,4 százalék) Romániából származott. A szomszédos országbeliek aránya az új állampolgárok körében végig magasabb volt, mint a bevándorlóknál megfigyelt arányuk. Ez abból adódik, hogy a magyar nemzetiség és anyanyelv megkönnyíti az állampolgárság-szerzés feltételeinek teljesítését. Az Ázsiából érkezettek évről évre alig egy-két százalékát teszik ki az új állampolgároknak, tehát viszonylag magas (2009-ben 23 ezer feletti) létszámuk ellenére kevesen válnak közülük magyar állampolgárrá.

12. ábra. A magyar állampolgárságot kapott külföldiek és ezen belül négy szomszédos országból érkezettek száma, 1993–2007

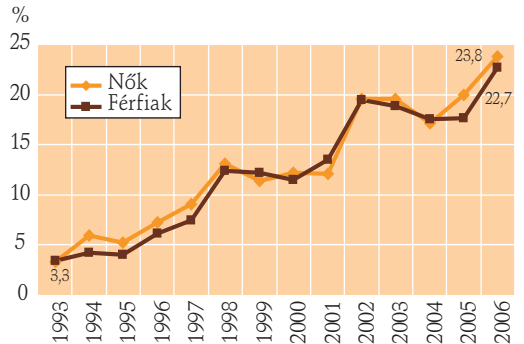

* Előzetes adat.

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

Az állampolgárságot szerzők körében általában magasabb a nők aránya (53–56 százalék közötti), és miközben a fiatalok (különösen a 25 év alattiak) aránya az időszak elejéhez képest csökkent, jelentősen növekedett a 60 év feletti nők és férfiak aránya (13. ábra). Emögött a családgyejesítés érdekében történő migráció terjedése – különösen a korábban bevándorolt gyermekeik után költöző nyugdíjas szülők áttelepülése – áll,

13. ábra. A 60+ évesek aránya a magyar állampolgárságot kapott külföldiek körében, 1993–2006

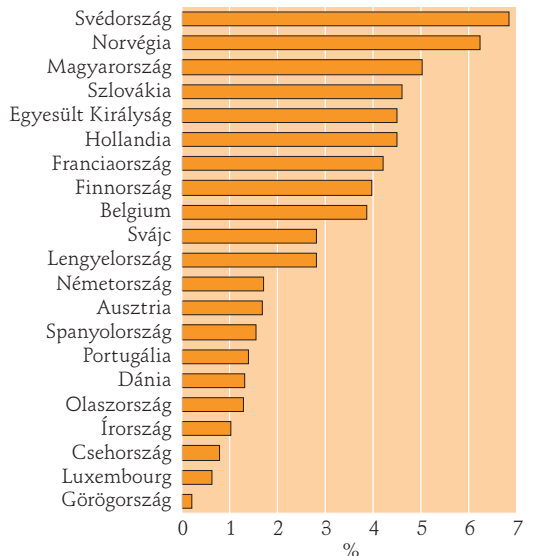

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

főként a környező országokból érkezők esetében.

Az állampolgárságot kapott népesség nagyságát viszonyíthatjuk a fogadó népességhez, vagy az országban tartózkodó külföldi népességhez. Az utóbbi esetben a bevándorlók politikai integráci-

14. ábra. Az állampolgárságot kapottak a külföldi népesség százalékában néhány OECD-tagországban, 2007

Forrás: OECD 2008.

ójának mértékéről kapunk képet. Ebben a tekintetben Magyarország az európai országok között 2007-ben az előkelő harmadik helyet foglalta el – két skandináv ország után –, pedig az országban tartózkodó külföldieknek mindössze 5 százaléka kapott állampolgárságot (14. ábra). Számos nagy befogadó országban (Németország, Ausztria, Spanyolország, Olaszország) ez az arány 2 százalék alatt volt. Ezek az országok azonban – Magyarországgal ellentétben – nagy létszámú, a fogadó népességtől nyelvi és kulturális szempontból különböző migráns népességgel rendelkeznek.

FOGALMAK

Bevándorló külföldi állampolgár: a tartózkodási, letelepedési vagy bevándorlási engedélyért folyamodó külföldi állampolgár, aki Magyarországra az adott évben belépett.

Kivándorló külföldi állampolgár: tartózkodási, letelepedési vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár, aki Magyarországot a visszatérés szándéka nélkül elhagyta, vagy aki lejárt engedélyét nem hosszabbította meg.

Kivándorló magyar állampolgár: aki a végleges külföldi letelepedés szándékával hagyja el Magyarországot, és ezt a Belügyminisztériumban be is jelenti.

Magyar állampolgárságot kapott személy: aki honosítással (külföldi állampolgárként született), vagy visszahonosítással (korábbi magyar állampolgársága megszűnt) vált magyar állampolgárrá.

Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgár: a tartózkodási, letelepedési vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár, aki az adott év január 1-jén Magyarországon tartózkodott.

Menekült: az a külföldi állampolgár (vagy hontalan személy), aki faji, illetőleg vallási okok, nemzeti hovatartozás, meghatározott társadalmi csoportozathoz tartozás, vagy politikai meggyőződése

miatti üldözése – vagy az üldözéstől való megalapozott féelme – miatt hagyta el az állampolgárság szerinti országát (vagy szokásos tartózkodási helyét).

Nyers bevándorlási ráta: az bevándorlóknak a fogadó népességre vetített, ezer lakosra számított aránya.

IRODALOM

- EKE E.–GIRASEK E.–SZÓCSKA M. (2009): „A migráció a magyar orvosok körében”, *Statisztikai Szemle*, 87. évf. 7–8: 795–827.
- GELLÉRNÉ LUKÁCS É.–ILLÉS S. (2005): *Migrációs politikák és jogharmonizáció*. NKI Kutatási jelentések 79. Budapest.
- GÖDRI I. (2008): „Bevándorlók munkaerő-piaci integrációját meghatározó tényezők Magyarországon – a kapcsolati erőforrások szerepe”, *Statisztikai Szemle*, 86. évf. 6: 533–563.
- GÖDRI I.–TÓTH P. P. (2005): *Bevándorlás és beilleszkedés*. NKI Kutatási jelentések 80. Budapest.
- HABLICSEK L.–ILLÉS S. (2007): „Az 1956-os kivándorlás népességi hatásai”, *Statisztikai Szemle*, 85. évf. 2: 157–172.
- HÁRS Á. (2001): Népegmozgások Magyarországon a XXI. század küszöbén. In: Lukács Éva–Király Miklós (szerk.): *Migráció és Európai Unió*. Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest.
- HÁRS Á. (2009): Nemzetközi migráció a számok és a statisztika tükrében. *Statisztikai Szemle*, 87. évf. 7–8: 682–711.
- HÁRS Á.–SIMONOVITS B.–SIK E. (2004): Munkaerőpiac és migráció: fenyegetés vagy lehetőség? In: Kolosi T.–Tóth I. Gy.–Vukovich Gy. (szerk.): *Társadalmi Ríport 2004*. TÁRKI. Budapest: 272–290.
- ILLÉS S.–LUKÁCS É. (szerk.) (2002): *Migráció és statisztika*. NKI Kutatási jelentések 71. Budapest.
- KSH (2003): *A nemzetközi vándorlás idősorai, 1990–2000*. Budapest.
- KSH (2006): *Nemzetközi vándorlás, 1995–2005*. Budapest.
- MELEGH A.–KOVÁCS É. (2008): „Nemek szerint tagolt térben. Bevándorló nők vándorlásának típusai, okai és formái nyolc európai országban”, *Demográfia*, LI. évf. 2008/3–4: 143–181.

SÁROSI A.–TÓTH P. P. (2009): „Mérési lehetőségek a nemzetközi vándorlásstatisztikában”, *Statisztikai Szemle*, 87. évf. 1009/7–8: 712–728.

SIK E.–SIMONOVITS B. (2002): Migrációs potenciál Magyarországon, 1993–2001. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy.–Vukovich Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2002*. TÁRKI. Budapest: 207–219.

TÓTH P. P. (1997): *Haza csak egy van! Menekülők, bevándorlók, új állampolgárok Magyarországon, (1988–1994)*. Püski Kiadó, Budapest.

HONLAPOK

<http://portal.ksh.hu> – Központi Statisztikai Hivatal (stADAT-táblák).

<http://www.nepszamlalas.hu> – A 2001. évi Népszámlálás.

<http://www.bmbah.hu> – Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal.

<http://menedek.hu> – Menedék Egyesület.

<http://www.oecd.org/statisticsdata> – OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet).

